

'Kroniek'

**MEDEDELINGEN
OUDHEIDKUNDIGE KRING
VOORST**

*19e jaargang nr. 1
1996*

Oudheidkundige Kring Voorst

Maart 1996, 19e jaargang nr. 1

Dagelijks bestuur

Voorzitter: Mr C.G. Bieze-van Eck, Rijkstraatweg 103,
7391 MK Twello, tel. (0571) 27 15 46
Secretaris: L. Sevenster, Schadewijkpad 11,
7391 TJ Twello, tel. (0571) 27 20 37
Penningmeester: M. Niemeijer, Schoolstraat 31,
7383 CC Voorst, tel. (0575) 50 14 99

De contributie bedraagt f 25,= per persoon. Voor gehuwden of samenwonenden op hetzelfde post-adres f 30,=. Gironummer 16 64 122. Rabobank, rekeningnummer 36.28.09.267.

Kroniek

Kroniek is het mededelingenblad van de Oudheidkundige Kring Voorst en verschijnt vier keer per jaar. Het wordt gratis toegezonden aan de leden van de Oudheidkundige Kring Voorst en is in beperkte aantallen à f 6,50 te koop bij het VVV-kantoor in Twello en boekhandel Oonk in Twello.

Publicatie of overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de redactie en de auteurs.

Redactie-adres: H. Kleinjan, Van der Duyn van Maesdamstraat 4,
7391 VM Twello, tel. (0571) 27 64 58

Inhoud

		Blz.
Voorwoord	Redactie	2
Van de bestuurstafel	L. Sevenster	3
Jaarverslag over 1995	L. Sevenster	4
Ons foto-archief	L. Sevenster	6
Een speciale gift	L. Sevenster	7
Oude foto's spreken	L. Sevenster	8
Oude ambachten	E. Voskuylen	9
Uit de geschiedenis van de dorpskerk - deel 25A	D. Lekkerkerker	11
Nieuwe aanwinsten	G.H. van der Goot-van Eck	14
Processen-verbaal uit het verleden	G. Vrieling	15
De gemeente Voorst in de 19e eeuw - deel 1	J.A. de Ruiter	16
Genealogische dag in Gorssel	L. Sevenster	18
De kadastrale atlas Gelderland	H.J. ten Hove	19
Meester Van Raaij, hoofd van de School met den Bijbel	W.F. van Raaij	23
Oproep K.O.V. Voorst	H. Kleinjan	32
De Krèmerieë	M. Ooms	

Foto omslag

Schoolreisje van de Voorster Christelijke school naar Zandvoort (1925). Coll. W.F. van Raaij

VOORWOORD

Na het themanummer over de Franse periode ligt nu weer een "gewone" Kroniek voor u. Zoveel mogelijk is geprobeerd de draad met de vaste rubrieken weer op te pakken. Terug van weggeweest is "Oude ambachten" van mevrouw E. Voskuyl, "Processen-verbaal uit het verleden" van G. Vrieling en de rubriek van streekarchivaris J.A. de Ruiter. Deze laatste rubriek heet vanaf dit nummer niet meer "Nieuws van het streekarchief", maar "De gemeente Voorst in de 19e eeuw". Onder deze titel geeft de heer De Ruiter een vervolg aan het artikel uit de vorige Kroniek dat handelde over het bestuur van de gemeente in de Franse periode. Deel 1 hiervan leest u vanaf blz. 16.

Het hoofdartikel in deze Kroniek is een bijdrage van prof.dr. W.F. van Raaij. Hij geeft

aan de hand van een portret van zijn grootvader, "meester" Van Raaij, een beeld van de vooroorlogse School met den Bijbel te Voorst. De foto op de omslag, die uit de privé-collectie van de heer Van Raaij afkomstig is, verwijst naar dit artikel.

Een andere bijdrage die al eerder binnengekomen was, maar waarvoor in het "Franse" nummer geen ruimte was, is een gedicht van de heer M. Ooms over de Cremerije. De heer Ooms schreef dit gedicht in oktober vorig jaar, toen bekend werd dat dit leegstaande gemeentelijk monument opgeknapt zou worden. Wij stellen het op prijs, dat de heer Ooms er de voorkeur aan gaf dit gedicht te publiceren in de Kroniek en niet in het Voorster Nieuws, waarin hij ook regelmatig (historisch getinte) gedichten publiceert.

In memoriam

Op 29 december 1995 overleed Hermann Wolke. Hermann was sinds enkele jaren lid van de redactie van de Kroniek. Toen ons bestuur in 1992 de wens kenbaar maakte, dat de redactie uitgebreid diende te worden, bood Hermann - ondanks zijn vele andere activiteiten - zijn medewerking aan.

Zijn vlotte pen was al bekend vanwege zijn rubriek "Klaas Klarenbeek" en andere artikelen in het Voorster Nieuws. Maar ook zijn visie op het samenstellen van een mededelingenblad van een oudheidkundige kring mocht er wezen. Gevoegd bij de prettige manier van samenwerken was het steeds een genoegen om met hem een nieuwe Kroniek voor te bereiden.

Wij zullen Hermann missen, niet alleen als redacteur, maar vooral als mens. Zijn warme persoonlijkheid en zijn betrokkenheid zullen ons bij blijven.

Wij wensen zijn vrouw, kinderen en familieleden veel sterkte toe.

VAN DE BESTUURSTAFEL

door L. Sevenster

1. Wij verlenen onze medewerking bij het 75-jarig jubileum van de **Chr. Basisschool "De Wingerd"** aan de H.W. Iordensweg in Twello. Dit jubileum wordt gevierd in **april 1996**.

2. Een werkgroep, bestaande uit de oud-Wilpenaar de heer Mulder uit Holten, mevrouw J.A.M. Schutte-Geurtsen en ondergetekende, is gestart met het maken van een **fotoboek van Wilp**.

3. Op 7 februari j.l. vond de openingsvergadering plaats van een nieuwe werkgroep **"Kunstenaars in de gemeente Voorst"**. Deze werkgroep bestaat uit de heren H. Arendse, J. Lubberts en L. Sevenster. Men heeft gebrainstormd over diverse vragen, zoals:

- welke kunstenaars maakten topografisch werk over onze dorpen, landhuizen en boerderijen vóór 1850;
 - was er vroeger een teken- en schildergezelschap binnen onze gemeente;
 - welke kunstenaars wonen en werken nu in de diverse dorpen;
 - moet je ook de amateurs in de op te zetten studie opnemen;
 - welke musea hebben Voorster werk;
 - hoe moet de inventarisatie plaatsvinden, alleen op papier of ook op foto, film of dia?
- Al pratend kwam het drietal tot de conclusie dat het zeker de moeite waard is met de werkgroep door te gaan, in goede samenwerking met de Commissie voor Cultuur van de gemeente Voorst en de leden van

de Galerie in de Openbare Bibliotheek in Twello.

Geïnteresseerde leden binnen de OKV kunnen contact opnemen met de heer Arendse in Voorst, telefoon (0575) 50 14 60.

4. Wij zijn begonnen alle gegevens van onze **foto-collectie** op te slaan **in de OKV-computer**. Het vakwerk wordt momenteel gedaan door de dames G.H. van der Goot-van Eck en J.A.M. Schutte-Geurtsen.

5. Op 29 december 1995 overleed onze **hoofdredacteur** van de Kroniek, de heer H.J.I. Wolke. Wij wensen zijn vrouw en kinderen veel sterkte toe dit verlies te dragen.

6. De **voorjaarsexcursie** zal worden gehouden op 8 juni a.s., een aantal landgoederen in onze gemeente zal worden bezocht.

7. Zoals het er nu voor staat komt er een verbetering t.a.v. onze **OKV-huisvesting**. In goed overleg met de Lokale Omroep Voorst zullen wij een aantal dagen in de week gebruik gaan maken van hun nieuwe huren kantoorruimten aan de Klokkenkampsweg in Twello.

In een eigen ruimte zullen onze metalen kasten met de "papieren" verzamelingen worden opgeborgen; de werkruimten zullen de diverse werkgroepen kunnen gebruiken. Verdere mededelingen worden besproken op de jaarvergadering en daarna gepubliceerd in de volgende Kroniek.

door L. Sevenster (secretaris)

1. Het **bestuur** van de OKV werd gevormd door de voorzitter mevrouw Mr C.G. Bieze-van Eck, de secretaris L. Sevenster, de penningmeester M. Niemeijer en de leden H.H. Garretsen, J. Groenenberg, mr J.H. Hermsen, H. ten Hove en J. Lubberts. Men vergaderde 10 maal in 1995. Onze vereniging organiseerde de regionale **Veluwe Oudheidkundige Clubmiddag** in Terwolde op 4 maart.
2. De **Algemene Ledenvergadering** werd op 21 maart in Twello gehouden. Na een voorspoedige vergadering hield de heer H.A.M. Ummels een dialezing over de geschiedenis van Apeldoorn.
3. De **oorlogstentoonstelling** (begin mei) in de kerk van Voorst, waaraan wij foto's leenden, werd een groot succes.
4. In goede samenwerking met Plaatselijk Belang Wilp-Achterhoek werd een reünie georganiseerd tussen de "**hongerkinde- ren**" uit 1945 en veel bewoners van de Wilpse Achterhoek. De families Nieuwenhuis en Oolman hebben hiervoor veel werk verzet.
5. Op 11 april werd in "Het Patronaat" in Duistervoorde het door de OKV uitgegeven boek "**Ooggetuigen, oorlogsherinneringen van mensen uit de gemeente Voorst**" gepresenteerd. In 5 weken tijd werden alle 1000 exemplaren verkocht voor f 19,50 per stuk.
6. De afgelopen jaren zijn de kadastrale kaarten van 1832 van Voorst en Wilp overgetekend en klaargemaakt voor publicatie. Op 14 september volgde een volle zaal bij het Stationskoffiehuis in Twello de lezing over de **kadastrale atlassen**. Deze lezing werd gehouden door Dr J.F. van Oosten Slingeland uit De Steeg.
7. De **wandelexcursie** op 30 september in Klarenbeek begon met prachtig weer, maar eindigde in de regen. Toch genoten alle deelnemers van de tekst en uitleg van onze leden H. ten Hove, Mr J.H. Hermsen en H.G.M. Franken.
8. Veel vrijwilligers gaven voorlichting in onze stand op de braderie tijdens de **Klompeweek** in Twello op 8, 9 en 10 september. Zeer velen tekenden in op het nieuwe boek "Old Twello, het dorp door de eeuwen heen".
9. Het boek "**Old Twello, het dorp door de eeuwen heen**", geschreven door leden van de OKV en uitgegeven in 4000 exemplaren door de Carillon Stichting Twello, werd op 3 november in het gemeentehuis ten doop gehouden. Het is een prachtig boek geworden; in 16 hoofdstukken met ruim 500 foto's wordt het oude en nieuwe Twello getoond.
10. De **geschiedenis van de buurtschap en het kerkdorp De Vecht** werd in een dialezing besproken op 17 oktober door ons

bestuurslid mr J.H. Hermsen. Een prima lezing voor een volle zaal bij het café van De Groot.

11. Op 30 september opende onze voorzitter mevrouw mr C.G. Bieze-van Eck de **gerestaureerde monumentale schuur bij de boerderij "De Beukelaar"** in Teuge. Zeer veel Teugenaren gaven acte de présence bij deze happening.
12. Ons tijdschrift de "**Kroniek**", rijk geïllustreerd, verscheen vier maal. Nummer 2 (het oorlogsnummer) en nummer 4 (over de Franse Tijd) hadden 28 bladzijden; het waren goed gedocumenteerde thema-nummers. Helaas ontvingen we het bericht van het overlijden op 29 december van ons redactielid de heer H.J.I. Wolke. Een 100-tal "Kronieken" worden per post naar de leden gestuurd à f 2,10 aan porto. De andere 350 worden door 13 vrijwilligers te voet, per fiets of auto bij onze leden bezorgd. Bij deze wil ik de vrijwilligers hartelijk dank zeggen voor hun werk. Deze dank geldt ook de redacteur de heer H. Kleinjan.
13. Op 31 december 1994 waren er 588 betalende leden bij onze vereniging, op 31 december 1995 was dit getal alweer hoger, nl. **649 leden**. Daarnaast zijn er 14 ruilabonnementen met zuster- oudheidkundige verenigingen.
14. De **OKV-computer**, dit jaar ten huize van mevrouw Van der Goot-van Eck geplaatst, wordt zowel voor de ledenadministratie gebruikt als voor het op de diskette zetten van de tekst voor de Kroniek. Als we een eigen clubruimte hebben, zal de computer daar

worden geplaatst.

15. De **huisvesting** was in 1995 het grootste zorgenkind. Wel hadden we op de woensdagochtenden het gebruik van de archiefkamer van de archivaris de heer De Ruiter. Ook mochten wij een rij schappen in de kluis van het gemeentehuis gebruiken, maar de situatie was absoluut onhoudbaar. Alleen de goede verstandhouding tussen de heer De Ruiter en de zes werkcommissieleden heeft ervoor gezorgd dat alles werkbaar bleef. In juni deden we serieuze pogingen een deel van een garage te vormen tot kantoor, maar uiteindelijk ging dit avontuur niet door. Een van de belangrijkste redenen voor ons vertrek uit het gemeentehuis in Twello is ruimtegebrek. We hebben inmiddels zes twee-deurs stalen kantoorkasten met materialen. Er is goede hoop dat de situatie zich ten goede zal keren in het voorjaar van 1996.

16. De **werkcommissies**:

- A. De woensdagmorgengroep, bestaande uit de dames Van der Goot, Huisman en Schutte en de heren Kupers, Lubberts en Sevenster, werkt gestaag aan het oude-foto- en krantenknipselproject.
- B. Het veldnamenproject heeft geen voortgang.
- C. De begraafplaatsenwerkgroep heeft in 1995 het R.K. kerkhof in Bussloo volledig geïnventariseerd.
- D. De heren Ten Hove en Sevenster hadden weer zitting in de gemeentelijke monumentencommissie van Voorst.
- E. De heer mr J.H. Hermsen had zitting in de Commissie Bestemmingsplan Buitengebied.

17. Dit jaar boden wij hulp bij de reünie van de Bussloo-mensen en de opening van de Openbare Basisschool in de Wilpse Achterhoek. Natuurlijk mogen we de wekelijkse OKV-foto in het weekblad "Voorster Nieuws" niet vergeten; dat mevrouw Schutte-Geurtsen daar druk mee is, mag best wel eens worden gememoreerd.

18. Ook in 1995 kregen we weer veel schenkingen van leden en niet-leden, van men-

sen dus die onze OKV een warm hart toedragen.

Terugziende op dit Jaarverslag 1995 kunnen we constateren dat het een goed jaar geweest is met een groeiend aantal leden, een goed financieel beleid, met veel activiteiten en een prima naamsbekendheid. Toch dient men niet uit het oog te verliezen dat het "spook van de huisvesting" de OKV ernstig bedreigt.

ONS FOTO-ARCHIEF

door L. Sevenster

De aktie van de Vrije Boeren bij de Raiffeisenbank in Twello (foto coll. O.K.V.)

De vorige puzzelfoto

De oplossing van de vorige puzzel kreeg ik van de heer G.E.M. Kroon uit Voorst.

Hij schreef dat de foto in 1946 gemaakt is vóór de openbare lagere school van Voorst tegen de bosjes van de pastorie en wist de volgende namen te noemen. De bovenste rij van links naar rechts:

Rika Ilbrink, Gerrie Nolsen, Jansje Schoemaker, Rikie Wolters, onbekend, Tineke Smit.

De onderste rij: onbekend, Jan Altena, Gerrit Jan Hoevers (overleden in 1993), Martie van der Wiel, onbekend, Gerrit Hissink.

Onze hartelijke dank aan de heer Kroon, die een goed geheugen heeft voor de namen van "precies 50 jaar geleden".

De nieuwe puzzelfoto

In de OKV-collectie bevindt zich een serie van 6 foto's die gemaakt is door de heer Nijland voor het Deventer Dagblad in de periode 1964-1966. De foto's werden gemaakt bij het kantoor van de Raiffeisenbank aan de Domineestraat in Twello.

Omdat er in het archief van de gemeente Voorst geen kranten werden bewaard, ontbreken ons de juiste gegevens over de foto's. Volgens zeggen heeft het iets te maken met een actie van de Vrije Boeren tegen de verkoop van de boedel van de landbouwer Hovenkamp. Waarom de actieleden naar het bankgebouw gingen is tot nu toe een raadsel. Gaarne zag ik, dat u mij de gegevens van het Vrije Boeren-verhaal doorgeeft.

EEN SPECIALE GIFT

door L. Sevenster

Van ons lid, mevrouw Jacqueline Midavaine uit Teuge, dir. van "Luchtfotografie Slagboom en Peeters", kregen we de door haar uitgegeven verjaardagkalender. Deze kalender bevat spectaculair mooie luchtfoto's die genomen zijn bij het extreem hoge water in het begin van 1995. Elke kalenderplaat ter grootte van 30 bij 40 cm. is zo ontzettend mooi, dat hij ook gebruikt kan worden als ingelijst kunstwerk. Het historische karakter zit voor ons in het feit dat de luchtfoto's zijn gemaakt bij de recordhoogte van het rivierwater, enorm wat een overstromingen.

De kalender is te koop in de nieuwe galerie, annex museum "Dix-Neuf", ook wel No. 19

genoemd, naar het huisnummer.

Dit historisch getinte museum wil ik graag bij onze leden aanbevelen, want niet alleen de luchtfoto's, ook de historische voorwerpen die als ondersteuning gebruikt worden, zullen ongetwijfeld interessant zijn bij de wissel-tentoonstellingen.

Elke zaterdag en zondag is men in Teuge welkom van 13.00 tot 17.00 uur. De galerie kunt u vinden aan de rechterzijde bij een parkeer-ruimte tussen het luchtvaartkantoor en het restaurant. Via een trap bereikt u de bovenzaal met de expositieruimte. Onder de zaal bevindt zich de vroegere garagebunker waarin nu de materialen van de zweefvliegers zijn gestationeerd.

OUDE FOTO'S SPREKEN

door L. Sevenster

De zilveren bruiloft van Theodorus Antonius Broekhof, geboren op 3 april 1890 in Voorst en Maria Hendrika Borgonjen, geboren op 15 augustus 1894, eveneens in de gemeente Voorst, zou in 1947 op grootse wijze worden gevierd.

Het werd een prachtig feest op de boerderij met het huisnummer D 32 in Wilp. Na afloop kwam de fotograaf voor een staatsieportret, genomen vóór de boerderij. Het gelukkige echtpaar werd op een keukenstoel gezet en het

geheel werd opgefleurd met de prachtige hortensia en de andere planten die Theodorus en Maria gekregen hadden.

Enkele dagen na het feest kwam men echter tot ieders verrassing tot de ontdekking dat de hoogtijdag één jaar te vroeg gevierd was. Het echtpaar Broekhof-Borgonjen was getrouwd op 12 mei 1923 en na precies 24 jaar had men dit feit gevierd met "de zilveren bruiloft". Een klein foutje, maar wie daarop let is een kniesoor.

*De heer en mevrouw T.A. Broekhof bij het zilveren bruiloftsfeest in 1947
(Coll. W. Bouwmeester, Apeldoorn)*

OUDE AMBACHTEN

door Elly Voskuylen

Jansen de Weerd, lantaarn-opsteker en handelaar

In het eerste jaar van deze eeuw werd Jaap Jansen in Twello geboren. Toen een kerngezonde baby, thans een man waaraan de 95 jaren niét zijn aan te zien. Hij is wat hardhorend maar verder helder van geest en nog steeds vol humor.

Tot voor kort reed hij nog met de auto door Twello, maar nu vindt hij het er te druk en te moeilijk na alle verkeersmaatregelen. Wel rijdt hij soms nog eens langs een rustige route naar vrienden in de Achterhoek. Wie doet het hem na op die leeftijd?

Jansen was zijn achternaam, maar Jansens zijn er vele; dus voegde hij er de naam van zijn overgrootvader De Weerd aan toe. Onder de naam 'Jansen de Weerd' liet hij zijn zaak inschrijven bij de Kamer van Koophandel en nu kent ieder hem al een generatie lang als Jaap Jansen de Weerd.

Hij is een boeiende verteller.

Lantaarn-opsteker

Toen Jaap 13 jaar was begon de Eerste Wereldoorlog. Burgemeester van Voorst was toen één van de baronnen Van der Feltz. Samen met de secretaris, de dominee, de notaris en de pastoor maakte die de dienst uit. Op Duijtervoorde behoorden de familie Linthorst en baron Van den Heuvel tot de notabelen.

Er was een duidelijk onderscheid tussen katholiek en protestant. De grens was de wetering door Twello. Daar stond dan ook vroe-

ger een lantaarn, een petroleum-lantaarn. Jansen de Weerd was de laatste lantaarn-opsteker. Hij heeft in die rol menig keer in de krant gestaan. Zijn route van elke dag bevatte 21 lantaarns bij de meest belangrijke punten in de gemeente, zoals het gemeentehuis, het station, het postkantoor enzovoort. De laatste stond op Emstermate. Het lantaarn-opsteken in weer en wind gaf vaak een heel geknoei als steeds weer de pit uitwoei.

Nederland was in de Eerste Wereldoorlog niet bezet, maar toch was het een moeilijke tijd. Ook toen was alles op de bon. Jansen de Weerd werkte nog een tijdlang bij de distributie.

Werkeloosheid

Toen veel mensen werkeloos waren, moesten ze stempelen en dikwijls ook werken voor de gemeente. Er was veel armoede, maar de humor hielp de mensen daar soms doorheen. Zoals van die man, die ook moest werken maar het eigenlijk niet kon. De opzichter had hem in de gaten. En de opzichter zei: "Ik heb al een uur naar je zitten kijken en je hebt niets gedaan." Waarop de man antwoordde: "Dat wordt dan een dure dag voor de gemeente, want ik verdien maar een kwartje per uur maar u krijgt véél meer."

Voedseldistributie

Ook in die tijd kon Jansen de Weerd nog lachen. Hij kent nog veel namen uit die tijd, bijvoorbeeld Neuteboom en Leusink of Ketting, die hoofd was van de distributiedienst.

In de Torenstraat werden aardappelen gedistribueerd en café De Kroon - waar nu hotel-restaurant Taverne is gevestigd - was de plaats waar vis werd verkocht en ook vlees als er een noodslachting was geweest.

Bij de gemeente-politie werkten drie functionarissen: agent Heecht voor de z.g. veldpolitie, terwijl de agenten Schokmeier en Wansink op de burgers moesten letten. De laatsten hielden ook toezicht bij de verdeling van vis en vlees. Wansink deelde meestal de nummertjes uit. Soms waren er wel 200 gegadigden voor slechts 100 porties, dus velen visten letterlijk naast het net. Dan werd er met wrange humor gezongen: "En d'r is geen vlees en d'r is geen vis, Hap maar wat er te happen is."

De Vleescentrale was in die tijd al opgericht door de heren Stuwe, Scholten en Zendijk uit Olst. Er was een slachterij gebouwd, waar koeien werden geslacht en verwerkt tot 'eenheidsworst'. Die werd in Duitsland verkocht. In Twello ging het aan je neus voorbij. Van de 'knaken' kon soep worden gekookt. Dus werden er zoveel knaken gehakt als men dacht nodig te hebben. Die werden ook weer bij De Kroon verdeeld.

Jansen de Weerd vertelt verder...

Op zekere dag moesten er drie wagons uit Duitsland worden gelost. Het was weekend en niet ieder wilde werken. Daarom bood Jaap Jansen als 14-jarige jongen aan te zorgen dat de wagons leeg kwamen. De afgesproken prijs was 36 gulden. Hij huurde twee helpers voor 6 gulden en met z'n drieën werkten ze vele, vele uren. Het lukte de wagons op tijd leeg krijgen. Echter, achteraf vonden de heren Jaap z'n deel van 30 gulden toch wat veel voor zo'n jonge knaap. Hij kreeg niks. Dat gaf natuur-

lijk ruzie en Jaap werd zelfs ontslagen.

Die ruzie en ontslag betekenden een keerpunt in het leven van Jansen de Weerd. Want hij begon voor zichzelf.

Van handelaren in Deventer kocht hij vis voor 80 cent en verkocht die in de gemeente Voorst voor 1 gulden. De kopers waren de 'betere mensen' in Twello en omstreken, die wat meer konden betalen. Want er was nog altijd de distributie-vis van 14 cent.

Op een dag las hij op een kaartje waar de vis vandaan kwam, uit Elburg. Hij wist dus waar hij goedkoper kon inkopen en profiteerde ervan.

Later verkocht hij ook vleeswaren, kaas en sinaasappelen. Zijn winkel was op de plek van de onlangs verbouwde ING-bank. Naast zijn huis aan de Schoolstraat begon hij een ijsfabriek. Op die plek had hij goedgekeurd water, dat was toen nog niet overal beschikbaar. Hij had wel zeven ijswagentjes op de weg en verkocht ijs aan hotels in de regio. Daarnaast leverde hij vleeswaren en vis aan instellingen als Brinkgreven en de Lathmer. Hij was inmiddels 30 jaar en werkte dag en nacht. "Van werken blijf je gezond, daar is niets mis mee", aldus Jansen de Weerd.

Overgrootvader

Jansen de Weerd trouwde toen hij 24 jaar was. Ze kregen twee kinderen en inmiddels is hij overgrootvader. Helaas overleed zijn vrouw te vroeg.

Na acht jaar alleen te zijn geweest ontmoette hij een fijne vrouw en op zijn 62ste hertrouwde hij. Zijn vrouw hielp hem waar ze kon en samen werkten ze heerlijk verder. Maar ook zijn tweede vrouw ontviel hem. Ze werd 80 jaar. Hij heeft haar jarenlang met liefde verpleegd tot ze in Randerode werd opgenomen.

Inmiddels is hij alweer acht jaar alleen.

Hij heeft nog een broer van 94 en een zuster van 88 jaar.

"Ik heb in elk geval nog even te gaan" lacht Jansen de Weerd tijdens het interview. Want zijn rijbewijs was op dat moment nog niet verlopen.

Af en toe rijdt hij naar twee vriendinnen van zijn vrouw in Neede. Vandaar gaat het naar het nieuwe motel van Van der Valk in Almelo. Daar drinkt hij thee en rijdt dan rustig naar Twello. Fietsen durft hij niet meer, daarvoor is het hem te druk geworden.

Jarenlang was Jaap Jansen de Weerd penningmeester van de winkeliersvereniging en hij zat ook in de VVV. Organiseren zat hem in het bloed.

Als er bijvoorbeeld een nieuwe burgemeester was benoemd organiseerde hij het feest voor de burgerij. Samen met mevrouw Van Heuvelen richtte hij een overkoepelend orgaan voor dorpsverfraaiing in Twello, Voorst, Wilp, Klarenbeek, Teuge en Terwolde op. Wie de mooiste tuin had kreeg een prijs van de gemeente. Wat is er nog van over?

Jansen de Weerd zou nog veel meer kunnen vertellen. Hij heeft lang gewerkt, veel meegemaakt en ook veel gereisd. Hij was onder andere in China en Amerika.

"Ik heb een mooi leven gehad", zo stelt hij met voldoening vast.

Een lang leven van een unieke persoonlijkheid...

UIT DE GESCHIEDENIS VAN DE DORPSKERK TE TWELLO - deel 25A

door D. Lekkerkerker

De laatste 20 jaren van Willem Nagge als predikant van Twello (1618-1638)

Nagges mening over de remonstranten

Uit deze periode moet als eerste het samenroepen van een nationale synode vermeld worden. Een gewichtig besluit met voor de kerk vérgaande gevolgen. In geen 32 jaar was zo'n algemene vergadering gehouden. Zij was telkens uitgesteld. Totdat het niet langer ging. Het leergeschied tussen de remonstranten en de contra-remonstranten, dat de kerk al jaren verdeelde, dreigde nu tot een complete kerk-scheuring te leiden. De synode greep in, met dit resultaat dat de remonstranten veroordeeld werden en tientallen predikanten uit het ambt gezet werden.

Aan de gemeenten op de Veluwe ging deze commotie praktisch geheel voorbij. Er waren hier maar heel weinig remonstrants-gezinde predikanten. De beide classes hadden ervoor gewaakt, dat geen verkeerde leer op de kansels kwam. Zo'n "wachter" was ook de Twellose predikant Willem Nagge. Men kende zijn standpunt. Tien jaar geleden (1608) had hij een breedvoerig Latijns leerdicht geschreven, de huidige twistpunten rakende.

Het opschrift luidde: "TUBA DEI" d.i. "DE BAZUIN GODS". Bedoeld is de bazuin, die eens met geweldig geluid de dag van het laatste oordeel zal aankondigen. Met schrille kleuren tekent de schrijver de rampspoed die dan aarde en mensheid zal treffen: natuurrampen, oorlogen, partijschappen, enz.

Nagge eindigt met het zalig lot van hen, die van eeuwigheid af tot redding uitverkoren zijn en daar tegenover het rampzalig lot van de verlorenen te beschrijven. Hij heeft zijn gedicht opgedragen aan zijn zwager Herman Ribbius, predikant te Huizen, getrouwd met Elisabeth Nagge.

Nagge en Van Mehen nogmaals tegenover elkaar

Een ander punt op de agenda van de synode was: het onderwijs. Het sprak vanzelf dat, sedert de hervormde godsdienst in het land de enig toegestane was, het van het grootste belang was onderwijzers te vinden die de kinderen niet alleen in de gebruikelijke vakken konden onderwijzen maar ook in de Catechismus, de leer van de kerk. De synode zag hierin een belangrijke taak voor de overheid. Haar wordt het volgende ingeprent:

"Tot deze bediening der scholen zal niemand toegelaten worden dan die een litmaat der Gereformeerde Kerk en versierd met getuigenissen van een oprecht geloof en vroom leven en in de catechetische leer wel geoefend, en die met ondertekening zijner hand de confesie en de nederlandse Catechismus toestaat (=aanvaardt)".

Nu was er in Twello een eigenaardige situatie. Er was een goede, gereformeerde onderwijzer, maar de schout van het ambt, die in Twello woonde en daar zijn kinderen ter school liet gaan, wilde niet, dat in de klas de hervormde leer onderwezen werd. Hij verbood het en meende daartoe het recht te hebben. Het was Elbert van Mehen. We leerden hem al kennen als een overtuigd rooms-katholiek, die zondags zijn vrouw en kinderen verbood naar de kerk te gaan en de preek van Nagge te horen. Intussen stagneerde op school het

godsdienstonderwijs. De ouders protesteerden. Maar Nagge vond er wat op. Hij verzamelde na schooltijd de kinderen in de kerk en gaf daar catechisatie. Ook dit verbood Van Mehen. De kerk mocht voor dit doel niet gebruikt worden. Weer vond Nagge er wat op: hij ging met goedvinden van de ouders van de kinderen aan huis les geven. Dit was niet zo ongewoon. De Dordtse synode had met nadruk gesteld, dat onderwijs in de leer in de eerste plaats taak (ambt) van de ouders was. Zij waren er verantwoordelijk voor dat het gezin, niet alleen de kinderen, ook het personeel vertrouwd zou raken met de leer en de boodschap van de Bijbel. De synode liet hiervoor deskundigen boekjes schrijven, aangepast aan het begrip van de jeugd, de zgn. vraagboekjes.

Maar het was duidelijk, de situatie kon zo niet blijven. De classis Overveluwe vaardigde een predikant af, ds Keckius van Voorst, om een hartig woordje met de schout te spreken. Hij hield hem voor, dat de Dordtse kerkorde, die o.a. het onderwijs regelt door de Staten van Gelderland, was aanvaard om te worden nageleefd. Van Mehen stelde zich tegenover zijn superieuren op. Hij kon nu twee dingen doen: óf zijn kinderen met de anderen de Catechismus laten leren óf hen van school afnemen. Wat hij gedaan heeft weten we niet. Misschien waren ze intussen de schoolleeftijd gepasseerd.

De dichter Nagge

Het is opmerkelijk, dat Nagge ondanks veel zorgen en ergernissen nog tijd en lust had tot dichten, niet een paar regels maar soms wel een paar honderd, en dat bovendien in het Latijn. Gebeurtenissen in de kring van familie of vrienden en ook feiten van nationaal be-

lang inspireerden hem. Ook beschikte hij over een geweldige kennis van de Romeinse en Griekse mythologie en de oude geschiedenis. Hij was echt een renaissance-dichter.

In 1622 was er weer gelegenheid tot dichten. Er was feest op het Holthuis in Twello. Heer Johannes van Hel en Jonkvrouwe Sibyllen van Spelde trouwden. De Van Hels waren een adellijke familie op de Veluwe. Verscheidene burgemeesters van Harderwijk kwamen er uit voort. Eind 16de eeuw kwam het Holthuis in hun bezit. Eerst diende het als buitenhuis, later als definitieve woning. Voor Nagge was de familie zeer welkom. Zij versterkte de nog kleine hervormde gemeente.

Het gedicht van Nagge heette "Schola Foeminarum" (d.i. Vrouwschool). Het is verdeeld in zeven Klassen en tien Zangen, waarin het onderscheid der vrouwen wat betreft oorsprong, zeden, ijver, naar het leven poëtisch wordt beschreven. Als zo vaak in officiële stukken noemt Nagge zich nog burger van Elburg.

Oorlog

Na de bruiloft keerde men terug tot de werkelijkheid. Die was: oorlog. Een jaar tevoren was het Bestand afgelopen. De Spanjaarden, die zich 12 jaar in de Achterhoek stil hadden gehouden, maakten zich klaar om de vijandelijkheden te hervatten. Hun doel was naar het westen te trekken, de IJssel over en de Veluwe op. De IJssellinie moest hen keren. Op bepaalde punten aan de oever waren versterkingen gebouwd. Ze werden vernieuwd of versterkt. Manschappen oefenden er zich in hoe de vijand te keren. Soms werd er een "monsterring" gehouden. Onder het oog van de legerleiding moesten de mannen hun bekwaamheid tonen. Zo in 1623 bij Wilp. Maar

daar ging het fout. Bij een oefening vloog een projectiel de verkeerde kant uit, recht op het dorp aan. Het huis van de koster-schoolmeester vloog in brand. De man, Henrick Ruytenburch, beklaagde zich bij de overheid en ontving een schadevergoeding van honderd gulden.

Maar de IJssellinie was niet zo sterk als men dacht. Soms kreeg de vijand een onverwacht sterke bondgenoot: vorst en ijs. Zo was het in februari 1624. Een ongekeerde kou. De rivieren bevroren tot in de diepte. Bijten hakken had niet veel zin. Er waren altijd wel plekken om over te steken, ook in grote groepen. Zo kwam graaf Hendrik van den Berg veilig over de IJssel bij Dieren. Van daaruit trokken zijn troepen rovend, plunderend en brandstichtend over de Veluwe. De geteisterde bevolking was weerloos. De vijand trok voort tot in de buurt van Ede. Toen kwam even snel als het ongeluk gekomen was, het geluk terug.

Een Spaanse soldaat maakte op zekere dag een wandeling. Al wandelend was hij wel heel ver van zijn kampement afgedwaald. Opeens hoorde hij een trompet en wat er gespeeld werd herkende hij: het geuzenlied "Wilhelmus van Nassouwen". Meteen sloeg hem de schrik om het hart: de geuzen waren in aantocht. Zo snel mogelijk ging hij het in het kamp bekend maken. Ook hier paniek. Hals over kop vluchtte men uit de Veluwe weg. De dichter Revius sprak van de trompet Gods.

Bronnen en literatuur

- Willem Nagge: Tuba Dei. Leerdicht (1608) Deventer. Gedrukt bij Baptiste van Dofhecm.
- Willem Nagge: Schola Foeminarum Huwelijksgedicht. Deventer. Gedrukt bij Sebastianus VVerm-

bouts. 1622.

- Jacobus Revius: Gedicht. Verlossing der Veluwe Anno 1624. Overijsselsche Sangen.
- Dr O. de Jong: Nederlandse Kerkgeschiedenis. Deel III. De Synode van Dor-

drecht.

- Kerkgeschiedenis van Gelderland. Deel II. (1609-1672).
- A.J. baron van Heerdt: Geschiedenis van het geslacht Van Heerdt. 1957.

NIEUWE AANWINSTEN

Schenkingen

Van de heer G. Hoogeslag te Twello:

- de geel/zwarte vlag TWV (Twellose Winkeliersvereniging);
- de gedichtenbundel "Indrukken, vertaald en verbeeld", 16 blz. 1969, nr. 239 van de privé-uitgave van 250 stuks, uitgegeven bij het 25-jarig jubileum van Hoogeslag, Zwembaden.

Van de heer Elskamp te Twello:

- 2 ansichten van De Nijenbeek van 1905 en 1910, geschreven door Baron Schimmelpenninck van der Oye van de "Poll" en "Nijenbeek".

Van mevrouw E. van Hall te Voorst:

- de aanvulling van de serie "Oude Gelderse kerken".

Van de heer J. Jansen te Twello:

- de koopaktes van zijn huis, de tuinmanswoning van het landgoed "De Basselt" uit 1904, 1915 en 1922, notaris H.H. Everts, Twello;
- 2 foto's van de Bandijk in Terwolde uit de vijftiger jaren.

Van de heer W.J.Th. Bloem te Klarenbeek:

- een set rekeningen van de landbouwer A.A. Bloem van "De Kar";
- het "Kalverenboekje 1944-1960";
- het "Zakboekje Monsternemen voor 20 koeien", 1964;
- "Jaarverslag van de Fok- en Contrôlevereni-

door G.H. van der Goot-van Eck

- ging "De Kar" en omstreken", 1958/1959;
- "Handleiding van de genezing van de meest voorkomende veeziekten", 1922;
- "Veluws Landbouwverslag 1948-1949";
- vier schoolschriften uit 1916-1922 voor rekenen, taal en veeteelt;
- het boekje "Naar Calvarie, acht kruisweg-oefeningen", 1924;
- "Eucharistische Bloemkrans, verhalen en onderrichtingen voor de jeugd", 1911;
- "Voortgezet Godsdiensonderwijs ten dienste van Patrônaat, School en Gezin", 1919;
- "Levensscholing 'De Blijde Boodschap'. Uiteenzettingen en opdrachten ter beleving en verdediging van de Katholieke Godsdienst", 1954.

Van de heer D. Lekkerkerker kregen wij in verband met zijn verhuizing:

- een grote collectie historische boeken waaronder vele naslagwerken, vaktijdschriften en jaarboeken;
- een collectie kunstboeken als start voor de werkgroep "Kunstenaars in de gemeente Voorst".

Van de heer A. Nijhof te Terwolde:

- een projectiescherm van 120 bij 120 cm.

Bij deze wil ik graag eenieder die de OKV iets geschonken heeft van harte dank zeggen.

PROCESSEN VERBAAL UIT HET VERLEDEN

door Gerard Vrieling

Een brutale inbraak

Het volgende vond plaats bij Voorst de 23e februari 1820 ten huize van de Weduwe Karel Leemreyze (Leemrijze).

Bij Mr P.P. Everts, schout des ambts Voorst, komt die morgen Johannes Rempts, schoenmaker te Voorst, aangifte doen van inbraak door de zijmuur bij de Weduwe Karel Leemrijze, daghuurster, wonende onder Voorst. Ook nu gaat Everts vergezeld van de veldwachter van Twello en de gerechtsdienaar naar Voorst "... ten einde de inbraak in ogeneschijn te nemen."

Bij het huis aangekomen laat de weduwe Leemreyze zien waar de inbraak had plaatsgevonden. Everts meldt dan breedvoerig: "... de zijmuur van het huis ter regter zijde van hetzelfde van buiten in den hofen van binnen in het waschvertrek uitkomende een gat hetwelk aldaar gebroken was (...) voorts te zijn uitgebroken door opgemelde muur ter dikte van een halve steen, liggende de stenen aan de buitenzijde..."

De schout en de getuigen hebben het gat opgemeten en zagen dat het een gat was van anderhalf bij twee voet (1 voet = ± 28 cm). De weduwe vertelt aan Everts dat haar meid, Berendina Wolbrink, 's morgens om half vijf als eerste was opgestaan en ontdekte, dat de buitendeur openstond en naar buiten kijkend zag dat er een gat in de muur was gemaakt. Berendina heeft toen direkt de weduwe geroepen, die nog in bed lag en samen zijn ze gaan kijken wat ze uit de waskamer misten.

Het was nogal wat:

"een grote koperen ketel kunnende bevatten 6 emmer water met een platten ijzeren hengel en hebbende een klein dutjen onder de bodem. Een zwarte theekeutel van een halve emmer water, gesoldeerd aan de pijp bij de ketel. Een Keulsche pot met twee ooren, waarin acht-tien ponden boter. Een nieuwe ongemerkte servet, doch met bloempjes. Een ongemerkt meisjes kinderhemd. Een ongemerkte grove linnen doek."

Verder stonden in het waskamer nog twee kuipen met nat gewassen linnen, dat geheel door elkaar was gesmeten. De weduwe vertelt dan, dat zij en de meid buiten dichtbij de deur een pot met varkensvet met een nat hemd erover hadden gevonden. Deze pot had in de kelder gestaan en zij vermoedt dat men het niet mee heeft kunnen nemen. Wat verder van huis in de wei, waar het voetpad naar Deventer en Zutphen door loopt, vond zij een sloop met daarin twee rolpensen.

Het proces-verbaal eindigt:

"Wij hebben overegens geene verdere omstandigheden kunnen ontdekken en van alles opgemaakt dit proces-verbaal het welk na voorlezing door ons met den getuigen is ondertekend - verklarende de weduwe Karel Leemreyze niet te kunnen tekenen."

was getekend: P.P. Everts
H. Baank
W. Roos

(naar het copie-boek van processen-verbaal v.d. gemeente)

DE GEMEENTE VOORST IN DE 19DE EEUW (I)

door J.A. de Ruiter

In de vorige Kroniek schetste H. Kleinjan in zijn artikel "Van schoutambt tot gemeente en van mairie tot schoutambt Voorst in de Franse periode (1795-1813)" de grote veranderingen die zich in die tijd binnen het plaatselijk en gewestelijk bestuur voltrokken. Daarmee werd de toon gezet voor een eeuw die op bestuurlijk en maatschappelijk gebied veel interessante ontwikkelingen te zien zou geven. Ook aan de gewone burger gingen die niet ongemerkt voorbij. Dat kwam vooral doordat de gemeenten meer bevoegdheden, maar ook plichten kregen om de "eigen huishouding" te regelen. Een dicht bij de burger staand bestuur vergroot de onderlinge betrokkenheid. Door het nalopen van de notulen van zowel de gemeenteraad als het college van burgemeester en wethouders komen we als vanzelf de belangrijkste gebeurtenissen tegen. Dat levert een beeld op van een veranderende samenleving op lokaal niveau. In een serie artikelen zullen een groot aantal personen, zaken en gebeurtenissen de revue passeren. Dit zal in hoofdzaak in chronologische volgorde gebeuren. Sommige zaken zijn eenmalig, andere komen pas tot een einde na een groot aantal jaren. Naast de notulen wordt ook gebruik gemaakt van de series ingekomen stukken en brievenboeken, omdat die een onderwerp vaak verduidelijken.

De gemeente Voorst ontstaat als zodanig in 1818, na samenvoeging van de "communes" Nijbroek, Twello, Voorst en Wilp. De benaming "gemeente" wordt dan echter nog niet gebruikt. Op de eerste bladzijde van het notu-

lenboek van de raad wordt vermeld: "Notulen van t verhandelde bij de gemeente Raad des Ambts Voorst beginnende den eersten Januarij agttienhondert agttien". Wel is het zo dat de gemeentegrenzen van Voorst sindsdien niet gewijzigd zijn.

De burgemeester, mr. Philip Pelgrim Everts wordt aangeduid met "schout". Het nieuwjaarschieten klinkt nog na als hij op 1 januari 1818 met de raadsleden van het eerste uur rond de tafel zit om hen als zodanig te beëdigen. Het zijn Nicolaas Planten, Jan Kok, Herman Bredenoord en Lubbertus Zevenhuizen. De eveneens benoemde raadsleden/assessoren Rudolf Hendrik Johan Veeren en Arnold Johan Baron van Hoevell hebben echter bedankt voor de eer. Mr. Frederik de Man treedt voor het eerst op als gemeentesecretaris.

Voor de nieuw gevormde gemeente moet ook een ontvanger worden benoemd. In de vergadering van 12 januari 1818 wordt een voordracht opgesteld van drie kandidaten (J. Reijers, G.A. Verstegen en W. Dibbets).

Het gemeentebestuur zal zich nog lange tijd bezig houden met de afwikkeling van de financiën van de vier vroegere gemeenten. Dat blijkt al op 22 januari 1818 als het raadslid Jan Kok de classificatierol (= belastingkohier) van Wilp over 1817 ter verbetering toegeschoven krijgt. Dat is niet toevallig want hij is oud-burgemeester van die gemeente.

Met het zoeken naar wethouders voor de nieu-

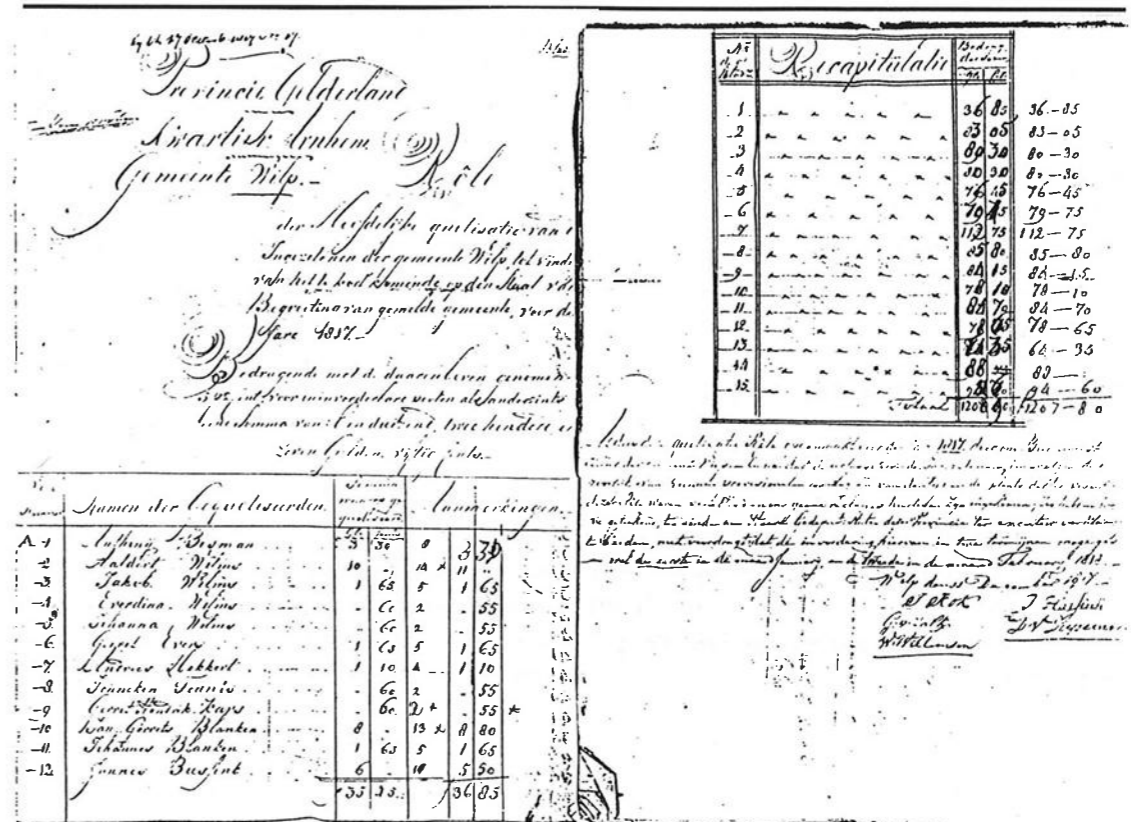
we gemeente wil het overigens nog niet vlotten. Ook de als zodanig benoemde Johannes Kerkhoven en Evert Jan Brink laten het afweten.

Ruim een maand later levert dit echter een gedeeltelijk succes op. Karel Hendrik van Haastenberg Veeren accepteert zijn benoeming tot assessor. De eveneens benoemde Johannes Wilhelmus Aloysius Baron van Wijnbergen bedankt echter.

In de vergadering van 26 februari 1818 wordt eveneens besloten twee kasten te laten maken "ter berging der papieren en stukken ra-

kende 't ambt". Een van de boeken die in deze archiefkasten bewaard werden was het "Resolutien etc. Boek van de gemeente Raad des ambts Voorst", waarin de besluiten van de raad en de processen-verbaal van beëdiging werden opgenomen. Dit vormde met het notulenboek één geheel, een splitsing die overigens na april 1821 niet meer werd toegepast.

In dezelfde vergadering wordt aan Jan van Assen toegestaan om tot Petri (= 29 juni) 1819 een zelfgebouwd hutje te Twello te blijven bewonen. Het was gebouwd op een kort voor de eeuwwisseling aan hem in erfpacht gege-

De eerste en laatste bladzijde van het belastingkohier van Wilp uit 1817; de onder recapitulatie vermelde bedragen zijn gecorrigeerd.

ven stuk land; de pacht bedroeg een gulden per jaar. Omdat betaling achterwege is gebleven besluit de raad het huisje tegen taxatiewaarde over te nemen. Jan is dus gewaarschuwd dat hij binnen enkele maanden wel geld, maar geen huis meer heeft.

Dat het besturen van een gemeente veel werk met zich meebrengt blijkt uit het besluit een ambtsbode aan te stellen die zowel de schout als de raad ten dienste zal staan. Hij hoeft dat niet voor niets te doen: het traktement bedraagt vijftig gulden per jaar. Een instructie moet ervoor zorgen dat hij ook inderdaad doet wat van hem verlangd wordt. Een kandidaat voor de functie is gauw gevonden. De vijftigjarige Jan Coenraad Peter, gepensioneerd sergeant en veldwachter te Voorst die al eerder om ontslag als zodanig had gevraagd, is wat de schout betreft zeer geschikt. Zoveel haast als de raad heeft de uitverkorene echter niet; hij wil er eerst nog een nachtje over slapen.

De zorg voor de openbare veiligheid houdt

de raad ook bezig. Gedeputeerde Staten geven de gemeentebesturen opdracht de bestaande brandreglementen te herzien en tevens een nieuw reglement op te stellen. Het blijkt dat alleen de (vroegere) gemeente Voorst een dergelijk reglement kende. Een reden temeer dus om aan deze eis te voldoen; het oude reglement van Voorst kan daarvoor als uitgangspunt dienen.

Schout Everts blijkt zich zeer bewust te zijn van zijn plicht tot handhaving van de openbare orde. Maar hoe kan hij die goed nakomen "altijd verlegen zijnde waar misdadigers te plaatsen"? Om dit vroege voorbeeld van celtekort op te lossen dragen de raadsleden hem op "een lokaal daartoe te doen opnemen". Ten slotte besluit de raad naar aanleiding van een besluit van Gedeputeerde Staten inzake het recht van steden en gemeenten tot het voeren van een wapen "t mede aanschaffen van een wapen voor dit ambt" vooralsnog in raad te houden.

GENEALOGISCHE DAG IN GORSSEL

door L. Sevenster

De Oudheidkundige Vereniging "De Elf Marken" organiseert op zaterdag **20 april 1996** een genealogische dag van **11.00 tot 16.00 uur** in het **Richtershuis aan de Hulstweg 7 in Harfsen**.

Belangstellenden worden van harte uitgenodigd kennis te nemen van de activiteiten van de werkgroep der O.K.V. "De Elf Marken". Voor nadere inlichtingen kunt u bellen: (0573) 22 13 17.

DE KADASTRALE ATLAS GELDERLAND

door H.J. ten Hove

Steeds meer mensen tonen belangstelling voor de historie van hun woonplaats en omgeving, getuige het groot aantal leden van onze Oudheidkundige Kring in de gemeente Voorst. Om kennis te nemen van de geschiedenis kan men diverse bronnen raadplegen, vooral opgeslagen in verschillende archieven. Eén van deze bronnen is het Verpondingsregister. Dit is een systeem ter registratie van onroerende goederen (grond en huizen), reeds ingesteld door de Bourgondische landsheren in de 15e eeuw, met als doel er belasting over te heffen. Deze methode die voor het gehele land niet uniform was, heeft met tussentijdse wijzigingen dienst gedaan tot in de Franse tijd (Bataafse Republiek). Bij keizerlijk decreet van 11 oktober 1811 werd bij ons het Franse Receuil méthodique ingevoerd, dat na de val van het Franse Keizerrijk, zij het met enige vertraging, zonder principiële veranderingen in 1818 werd omgebouwd tot het huidige Kadaster.

Het Kadaster

De officiële naam luidt: De dienst van het Kadaster en de Openbare Registers. Deze naam licht al een klein tipje op van de sluier waaronder deze Rijksdienst schuilgaat; Het Kadaster.

Na veel voorbereidende werkzaamheden werd het Kadaster in 1832 officieel opgericht.

Het Kadaster kreeg een tweeledige doelstelling:

1. het leveren van een grondslag voor het heffen van belasting (fiscale doelstelling)

2. het dienen van de rechtszekerheid ten aanzien van onroerende goederen.

Hoe werkt het Kadaster?

Het Kadaster;

1. beheert registers;
2. houdt een net van coördinaatpunten in stand;
3. maakt kaarten en houdt die bij;
4. geeft informatie vanuit de gegevens waarover het beschikt;
5. werkt mee aan ruilverkavelingen;
6. maakt de grootschalige basiskaart van Nederland, houdt die bij en geeft deze uit.

Van 1832 tot 1973 behoorde het Kadaster, gezien haar fiscale doelstelling, tot het Ministerie van Financiën. In 1973 verhuisde het Kadaster naar het departement van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en kreeg een nieuwe doelstelling: "Het bevorderen van de rechtszekerheid ten aanzien van goederen van bijzonder maatschappelijk belang" (onroerende goederen, schepen en luchtvaartuigen).

Bij goederen van bijzonder maatschappelijk belang denken welvoornamelijk aan grond en wat zich boven, op of in de grond bevindt. Het is dan ook van groot belang wat het Kadaster over de eigendomstoestand van de grond weet. Het moet er in ieder geval voor zorgen dat eenieder die weten wil wat er met een bepaald stuk grond aan de hand is, dat ook te weten kan komen met behulp van vooral bij het Kadaster aanwezige gegevens. Deze gegevens zijn opgeslagen in het kadaster (met een kleine k) en in de openbare registers.

Een kadaster is een registratievorm van de grond. In de openbare registers worden rechtsfeiten gepubliceerd door inschrijving van stukken (vooral notariële akten). De rechtsfeiten waar het hier om gaat zijn bijvoorbeeld eigendomsoverdrachten en hypotheeken. Al deze gegevens zijn weergegeven in kadastrale registers en kadastrale kaarten. Het kadaster en de openbare registers zijn openbaar en kunnen derhalve door iedereen geraadpleegd worden.

Op zoek naar het verleden

Wie woonde er vroeger in het huis van de dokter? Lag die weg er altijd al, of is die van later datum? Wie was de eigenaar van dat buitengoed? Wie had de meeste huizen of grond in de gemeente?

Dergelijke vragen worden gesteld door een steeds grotere groep mensen die op zoek zijn naar de geschiedenis van het gebied waar zij wonen. Dit was in 1983 aanleiding tot het nemen van initiatieven onder leiding van dr. J.F. van Oosten Slingeland om te komen tot een gebundelde uitgave per kadastrale gemeente met de oorspronkelijke kaarten en kadastrale gegevens zoals die vastgelegd waren bij de instelling van het Kadaster in 1832. Dit initiatief werd later in 1986 overgenomen door de meer gefundeerde "Stichting Werkgroep Kadastrale Atlas Gelderland 1832". In deze stichting werken een groot aantal belanghebbende organisaties samen, zoals de Vereniging "Gelre", de Dienst van het Kadaster, het Staring instituut te Doetinchem, de Koninklijke Nederlandse Heidemij., de Stichting voor bodemkartering in Wageningen en het Rijksarchief in Gelderland.

Daarnaast zet zich een groot aantal vrijwilligers in die allerlei werkzaamheden verrich-

ten, zoals het tekenen van de kaarten en het overnemen van allerlei gegevens. Ook wordt nauw samengewerkt met de plaatselijke historische verenigingen en gemeentebesturen. De stichting wordt financieel ondersteund door ondermeer de provincie Gelderland, Natuurmonumenten, Het Gelders Landschap, NUON en door vele plaatselijke instellingen zoals banken en bedrijfsleven.

Wat is een Kadastrale Atlas

Een Kadastrale Atlas bestaat uit een verzameling kaarten z.g.n. minuutplans van een kadastrale gemeente met daarbij een boekje met de kadastrale gegevens. Met behulp van deze oorspronkelijke gegevens kan iedere geïnteresseerde te weten komen hoe de plattegrond van zijn of haar woonplaats er in 1832 - dus meer dan 160 jaar geleden - uitzag. Te zien is op wiens grond huidige bebouwing staat, of het bouwland, bos, weiland of heide was. Als u een oud huis bewoont wilt u misschien weten wie destijds de eigenaar was. Kortom, zo'n kadastrale atlas is voor ieder die belangstelling heeft voor de eigen geboorte- of woonplaats, of voor de historie van de eigen woning een prachtig bezit.

U moet zich voorstellen dat deze kaarten de toestand weergeven van een tijd waarin geen spoorlijnen bestonden en geen geasfalteerde autowegen. Kanalen waren nog nauwelijks gegraven. De gemeenschappelijke markegronden waren nog niet verdeeld, industrialisatie was nog niet op gang gekomen en het aantal mensen dat in onze omgeving woonachtig was, is niet te vergelijken met de huidige bevolkingsaantallen. Het landschap en de wegen lagen er nog net zo bij als in de 16e eeuw.

De gemeente Voorst anno 1832 in woord en beeld

In iedere Kadastrale Atlas worden dus die gegevens opgenomen die informatie geven over de toestand van een bepaalde gemeente in het jaar 1832. Het gaat hierbij in de eerste plaats om de kaarten, minuutplans geheten. Daarop zijn alle percelen getekend; huizen, tuinen, akkers, weilanden, woeste gronden, wateren, wegen, etc. De schaal van deze minuutplans varieert van 1:1000 voor dichte bebouwing tot 1:5000 voor woeste gronden, zoals bos en heide. Meest voorkomend is de schaal 1:2500.

De burgerlijke gemeente Voorst is weer verdeeld in 4 kadastrale gemeenten, n.l.: Nijbroek met Terwolde en de Vecht Twello met Duistervoorde en Teuge Wilp met de Wilpse Achterhoek Voorst met Appen, Gietelo en een gedeelte van Klarenbeek

Elke kadastrale gemeente is weer onderverdeeld in secties, aangeduid met een letter (A,B,C, enz.) Per sectie komen vaak meerdere kaartbladen voor. Zo is b.v. de kadastrale gemeente Voorst verdeeld in 7 secties, A t.m. G, terwijl elke sectie bestaat uit drie kaarten, in totaal dus 21 kaarten.

De oorspronkelijke kaarten die een formaat hebben van 70 bij 100 cm, zijn alle overgetekend en teruggebracht naar A3- formaat. Per sectie zijn alle percelen genummerd. Op deze manier zijn alle percelen apart op kaart te vinden (bijv. sectie E. nr. 127).

Het begeleidend boekwerkje begint met een inleidend gedeelte, waarin informatie wordt verstrekt over de totstandkoming van de grenzen der betrokken gemeenten (processen ver-

baal) en over de metingen die voor de kaarten zijn verricht (driehoeksmetingen vanuit coördinatiepunten). Het grootste gedeelte van het boekje wordt in beslag genomen door overzichtelijke lijsten, de zogenaamde Oorspronkelijke Aanwijzende Tafels (OAT) die ook uit 1832 dateren. In die Tafels vindt men per sectie alle percelen genummerd terug die corresponderen met de minuutplans.

Deze OAT-gegevens vermelden achter elk perceelnummer de naam, beroep en woonplaats van de eigenaar of vruchtgebruiker, alsmede de soort bebouwing of grondgebruik (bouwland, hooiland, huis, enz.). Verder de juiste oppervlakte en de belastingklasse.

Achter in het boekje vindt men nog een alfabetische lijst van eigenaren, waarop hun totale bezit wordt vermeld alsmede in welke secties die zijn te vinden. Onze vier kadastrale gemeenten worden in twee gedeelten uitgegeven:

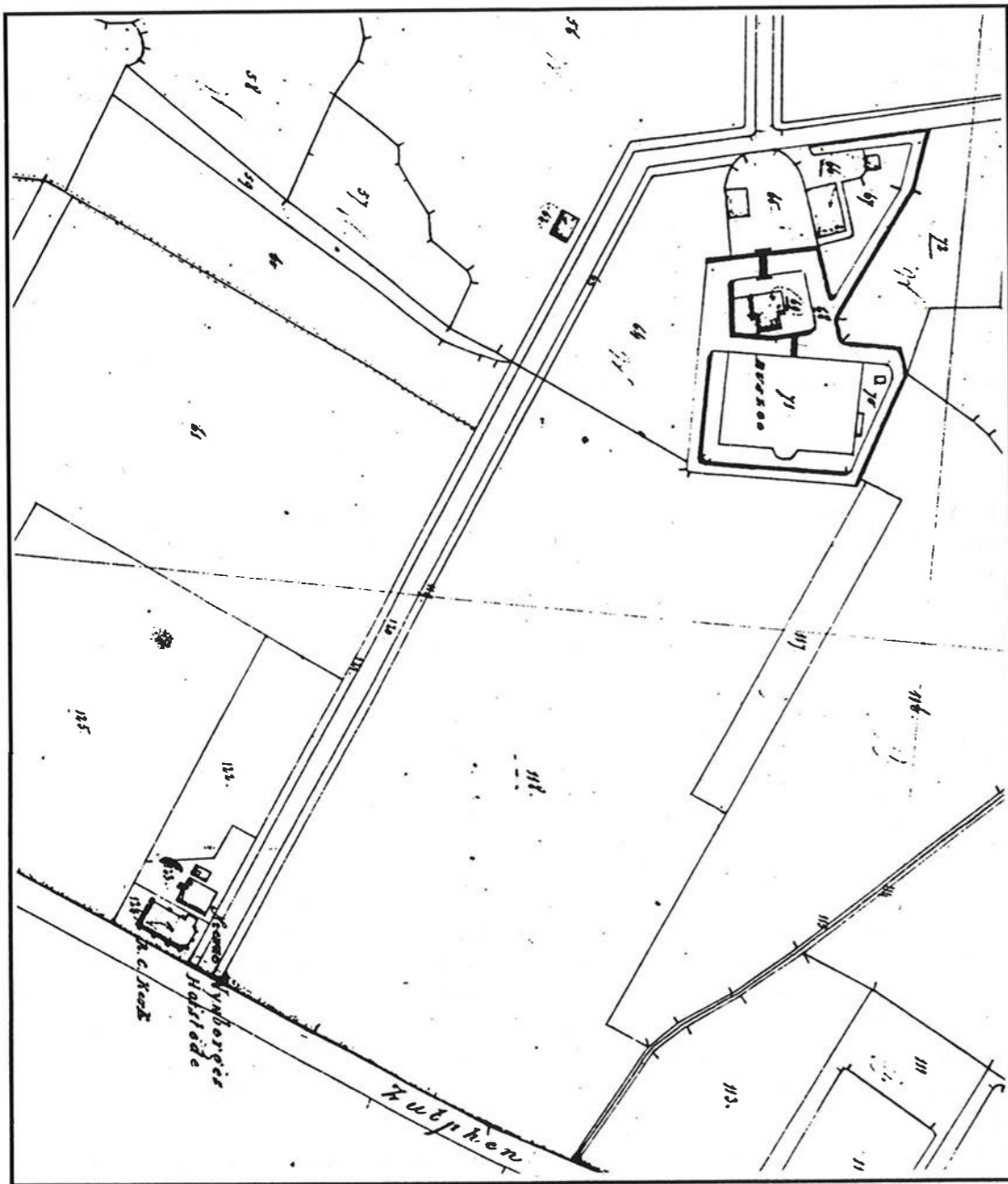
In 1996 Voorst en Wilp;

In 1998 Twello en Nijbroek.

Wat komt er uiteindelijk voor u op tafel te liggen?

Een prachtig etui of map, gebonden in zwart linnen met in **goudopdruk** "Kadastrale Atlas Gelderland 1832". Tevens in **goudopdruk** "Twello en Nijbroek" of "Voorst en Wilp". Het geheel met linten dichtgestrikt. In het etui treft u ongeveer 40 losliggende kaarten aan, benevens 2 boekjes van elk zo'n 85 bladzijden met de OAT-gegevens per kadastrale gemeente.

Wanneer u zich inschrijft bij de secretaris van de OKV, wensen wij u veel plezier met deze prachtige aanwinst.

Op het eerste blad van sectie B, genaamd Busloo, zijn zowel het door Baron van Wijnbergen bewoonde huis Bussloo, als de op zijn initiatief in 1818 gebouwde R.K. kerk terug te vinden. (Een kopie van de kaart uit 1832 bevindt zich in het gemeente-archief. Het origineel berust bij het Rijksarchief in Arnhem.)

MEESTER VAN RAAIJ, HOOFD VAN DE SCHOOL MET DEN BIJBEL

De eerste 32 jaar van de Christelijke School te Voorst

door Prof. Dr. W.F. van Raaij

Mijn grootvader ken ik alleen uit verhalen en schriftelijke bronnen. Hij is in 1940 overleden en ik ben in 1944 geboren en naar hem vernoemd. Toch ken ik hem misschien genoeg om een korte schets van zijn leven te geven, vooral als 'meester' van de School met den Bijbel te Voorst. Het is ook een beeld van de eerste 32 jaar van de Voorster Christelijke School.

Willem van Raaij

Willem Frederik van Raaij wordt op 22 februari 1881 in Utrecht geboren. Zijn vader, Gerbrand van Raaij, komt uit Scherpenzeel en is werkzaam als rijtuigschilder bij de Staatspoorwegen te Utrecht. Zijn moeder, Mijna Drewes, is uit Groningen afkomstig. Het echtpaar Van Raaij-Drewes woont in de Verenigingstraat 9 in de Utrechtse Tuinwijk. Het is een klein huis met een benedenverdieping en een zolder en er is een kleine achtertuin. Willem krijgt enkele jaren later een zusje, Willemina.

Op 8 april 1893 verrassen Willem en Willemina hun moeder op haar verjaardag met een stichtelijk gedicht. Ze schrijven erbij: "Dit versje schrijven wij ter vereering uwer verjaaring. Een wij hopen dat gij het met dankbaarheid aanneemt. En dit is de oorzaak dat wij donderdagavond zoo laat naar bed zijn gegaan, want wij zatten er over te denken. Uw liebhende kinderen, Willem en Willemina." De beide taalfouten zijn voor rekening van Willem en Willemina, die dan 12 en 10 jaar

oud zijn.

Willems vader komt in 1898 al op 45-jarige leeftijd te overlijden. Willem moet dus als 17-jarige jongen voor zijn moeder en zijn zuster zorgen. Zijn jongere zuster overlijdt in 1905, 22 jaar jong, aan de Spaanse griep.

Willem van Raaij kiest ervoor onderwijzer te worden of misschien waren er in die tijd weinig andere mogelijkheden voor iemand met aanleg voor studeren. Op 18-jarige leeftijd (in 1899) wordt hij benoemd aan de Christelijke school te Katendrecht (Rotterdam), waarschijnlijk als kwekeling met acte, en in 1903 wordt hij als onderwijzer benoemd aan de Christelijke school te Bussum.

Op 16 mei 1907 trouwt Willem van Raaij met Maria Jacoba Kamerling uit Amsterdam. Het huwelijk wordt bevestigd in de Nieuwe Kerk op de Dam. Marie Kamerling komt uit een Amsterdamse familie van huis- en decoratieschilders. Willem en Marie gaan aan de Wichmanlaan te Bussum wonen. In 1908 wordt hun eerste kind, Gerbrand, geboren. Willem's moeder, nu oma Van Raaij-Drewes, woont bij het jonge echtpaar in.

In april 1908 leest Willem in de "Christelijke Schoolbode" dat er een hoofdonderwijzer gezocht wordt voor de in aanbouw zijnde School met den Bijbel in Voorst, Gelderland. Als jonge, maar ervaren onderwijzer (hij is dan 27 jaar oud en al negen jaar in het onderwijs) meent hij een kans te maken om als

hoofdonderwijzer aan deze school benoemd te worden. Hij schrijft dus een sollicitatiebrief aan het schoolbestuur te Voorst en wacht in spanning af wat het resultaat zal zijn.

School met den Bijbel te Voorst

We verplaatsen ons nu van Bussum naar Voorst. Het is 6 november 1907 en in de catechisantenkamer van de Nederlands Hervormde Kerk vergaderen tien 'broeders' onder leiding van Ds. C.A. Lingbeek, Nederlands Hervormd predikant te Voorst. Deze 'broeders' zijn prominente lidmaten van de Nederlands Hervormde Kerk en we ontmoeten bekende Voorster

namen zoals G.W. Bloemenkolk, R. Brink, W. Hiddink, E.J. Hummelman, J. Kruitbosch, H.J. Metzelaar, H.J. Schaap Hzn, H. Walgemoed en J. Weijenberg. De secretaris is W.D. ten Broeke. Hij schrijft in een schoolschrift de notulen van deze bijeenkomst. Er zijn geen 'zusters' aanwezig. Vrouwen hebben geen stemrecht en kunnen ook niet in het bestuur gekozen worden. De 'broeders' besluiten een Vereeniging tot Stichting en Instandhouding van Christelijke Scholen te Voorst op te richten en koninklijke goedkeuring van de reeds ontworpen statuten aan te vragen. Deze koninklijke goedkeuring wordt op 9 december

De achterzijde van de Chr. Lagere School aan de Kerkstraat 25 in Voorst. Let u op de naar buiten gebouwde toiletten. (Coll. Gemeente-archief van Voorst)

1907 verleend en gepubliceerd in de Staatscourant van 30 januari 1908.

De Vereeniging is niet alleen een mannenclub, maar ook een puur Hervormde aangelegenheid. De bestuursleden van de Vereeniging moeten allen belijdende lidmaten zijn van de Nederlands Hervormde Kerk en ook de te benoemen onderwijzers moeten volgens de statuten Nederlands Hervormd zijn. Pas bij hoge uitzondering, als er geen Nederlands Hervormde kandidaten te vinden zijn, mag hulppersoneel worden aangetrokken behorend tot een ander kerkgenootschap. Maar ze moeten wel de (Dordtse) belijdenisgeschriften uit 1618-1619 onderschrijven, zo staat er stellig in de statuten. Later, in 1916, vraagt de Gereformeerde predikant, Ds. Van Alphen, of ook Gereformeerden opgenomen kunnen worden in het bestuur van de schoolvereniging. Dit wordt door de algemene ledenvergadering afgewezen. In die dagen ging men dus nog niet 'samen op weg'. Pas in 1929 zal het besluit genomen worden dat ten minste vijf van de zeven bestuursleden Nederlands Hervormd moeten zijn. De beide andere bestuursleden mogen tot een ander kerkgenootschap behoren.

De eerste maanden van 1908 vergadert het schoolbestuur veel. De vergaderingen worden geopend met gebed en het lezen van een bijbeltekst. Er wordt voortvarend gehandeld. De vereniging beschikt al over een budget van f 4536,87½ bij de Credietvereniging te Zutphen, een heel bedrag zo'n 90 jaar geleden. Vooral de heer en freule Schimmelpenninck, de heer Van Hasselt, de dames Van de Water en mevrouw Van Weede blijken gulle gevers te zijn voor de oprichting van een Christelijke school. Er komen nog vele giften bij en

een 'effect' bij de Utrechtse Hypotheekbank.

Ds. Lingbeek schenkt de vereniging een stuk bouwland aan de Kerkstraat ter waarde van f 700, waarop de school gebouwd kan worden. Architect J.A. Heuvelink uit Apeldoorn heeft een ontwerp gemaakt van een schoolgebouw bestaande uit een onderwijzerswoning en twee lokalen. Het is een statig, symmetrisch woonhuis met groene blinden voor de ramen. Over dit ontwerp wordt druk overleg gevoerd. En de bestuursleden verrichten zelf ook hand- en spandiensten door de ondergrond af te graven en af te voeren. Het ontwerp van de architect wordt in maart 1908 door de schoolopziener goedgekeurd en het bestuur wil al na de zomervakantie van dat jaar met het onderwijs beginnen. De bouw moet dus snel worden aanbesteed. De laagste inschrijver blijkt aannemer H. Wegerif uit Apeldoorn te zijn. Hij is bereid de school en de onderwijzerswoning te bouwen voor de som van f 9290. Verder wordt timmerwerk aanbesteed voor 24 schoolbanken en een kast; dit kost ruim f 260.

Tijdens de bestuursvergadering van 15 juni 1908 blijkt de heer Van Raaij uit Bussum per 1 augustus als hoofdonderwijzer benoemd te zijn. De sollicitatiebrief en het gesprek met het schoolbestuur hebben dus een gunstige afloop gehad. Het nieuwe schoolhoofd begroot de kosten van de leermiddelen op f 300 en krijgt toestemming dit bedrag eraan te besteden. Er wordt ook een onderwijzeres benoemd: Juffrouw Bilderbeek uit Gastel.

Aannemer Wegerif heeft het geklaard om in minder dan vier maanden het gebouw neer te zetten. Vrijdag 31 juli 1908 is de grote dag

waar allen met spanning naar hebben uitgezien: de plechtige opening van de nieuwe school! Er zijn al 41 leerlingen, hun ouders, bestuursleden, onderwijzers en andere genodigden. Ds. Lingbeek verricht als voorzitter van de vereniging de plechtige opening. Met begeleiding van het koper van de Christelijke Harmonie weerklinkt Psalm 33, vers 2:

“Roemt nu met nieuwe lofgezangen
de nieuwe blijken van Zijn gunst;
Het speeltuig moet dien toon vervangen;
Heft vrolijk aan, wijdt Hem uw kunst.
Alles moet hem eren:
want het woord des Heeren,
‘t richtsnoer zijner daân,
is volmaakt rechtvaardig,
al onz’ achting waardig;
Eeuwig zal ‘t bestaan.”

De pas benoemde onderwijzer en onderwijzeres, de heer Van Raaij en juffrouw Bilderbeek wordt toegezongen: “Dat ‘s Heeren zegen op u daal” (Psalm 134:3). De heer Te Loo, godsdienstonderwijzer (wonend in het huis naast de school), spreekt een dankwoord. Ook de leerlingen worden niet vergeten en worden vergast op chocolade en broodjes. Het verslag vermeldt dat “ze hiermee recht in hun schik waren”.

Willem, Marie, Gerbrand en oma Van Raaij-Drewes hebben intussen de onderwijzerswoning betrokken. Het is voor hen een hele vooruitgang vergeleken met de huisjes waarin ze gewoond hebben in Utrecht en Bussum. Een groot huis in een mooi Veluws dorp en een vaste baan als hoofd van de school! Bovendien kan Willem hier zijn hobby van tuinieren goed uitoefenen. Er is genoeg ruimte rond

de school voor een bloemen- en een groentetuin. Ook de schoolkinderen zullen voordeel hebben van deze hobby. In de jaren dertig worden Floralia-dagen gehouden, waarbij de kinderen plantestekjes mee naar huis krijgen om verder op te kweken en prijzen mee te winnen.

Schoolbestuur

De opening van de school was één van de laatste officiële daden in Voerst van Ds. Lingbeek. Hij vertrekt in augustus 1908 naar de gemeente Spijk (Groningen). De vergaderingen van het schoolbestuur worden nu ook door de heer Te Loo en meester Van Raaij bijgewoond. Er komen tijdens de vergaderingen allerlei lopende zaken aan de orde. Vrouw Gijsbers zal voor f 52 per jaar de school schoon houden. De smid vervaardigt twee kachels en er worden bij de timmerman banken bijbesteld omdat het aantal leerlingen stijgt. Op de speelplaats van de school worden lindebomen geplant.

De nieuwe Hervormde predikant is Ds. H.J. de Groot Gzn. Hij wordt als opvolger van Ds. Lingbeek in 1909 ook voorzitter van het schoolbestuur. Het schoolbestuur vergadert gemiddeld één maal per maand. Het werven van nieuwe leerlingen, reparaties aan het gebouw en het bijeenbrengen van geld met een jaarlijkse huis-aan-huis collecte, de ouderbijdragen, de jaarlijkse algemene ledenvergadering van de vereniging, de spreekbeurten die dan gehouden moeten worden, de ouderavonden, het kerstfeest en het Koninginnefeest op 31 augustus zijn de steeds terugkerende onderwerpen van bespreking.

Jaarlijks wordt een algemene ledenvergade-

ring van de vereniging gehouden met een lezing over het Christelijk onderwijs, bijvoorbeeld op 25 november 1909 met als titel “Waarom de bijbel op de school?”. Volgens de notulen behandelt Ds. De Groot deze vraag in vijf punten:

- 1 Dat moet wel aan den school zelve.
- 2 Dat moet voor den persoon des Meesters.
- 3 Dat moet om der wille van het kind.
- 4 Dat moet vanwege het gezin waar elk kind vandaan komt.
- 5 Dat moet om der wille van de kerk.

Ondanks deze boeiende toespraak ontstaat er in 1910 een conflict tussen de leden van het schoolbestuur en Ds. De Groot. Ds. De Groot bedankt als voorzitter en als lid van de vereniging en stelt dat hij “niet meer in eenig verband met de Christelijke school wil staan”. Er wordt een commissie gevormd om het conflict op te lossen, maar Ds. De Groot wenst niet met deze deputatie te spreken. Hem wordt gevraagd een lezing te houden op de algemene ledenvergadering in november 1910, maar ook dit weigert hij. Het conflict wordt niet opgelost en zal alle jaren dat Ds. De Groot in Voerst staat (van 1908 tot 1941), blijven bestaan. Uit de notulen van de bestuursvergaderingen wordt niet duidelijk waar het conflict eigenlijk over gaat.

In augustus 1912 wordt juffrouw Bilderbeek opgevolgd door juffrouw Zwaantje Ronk uit Rheenerveen. Juffrouw Ronk zal jarenlang als tweede leerkracht aan de school verbonden blijven en is even kenmerkend voor de beginperiode van de school als meester Van Raaij. Juffrouw Ronk is nu nog in Zutphen ‘in de kost’, maar zal in november 1915 in Voerst in de kost gaan. Later gaat ze bij haar ouders

wonen, in Warnsveld. Er is overigens ook een derde leerkracht aanwezig om lessen te verzorgen, vaak een volonair of een ‘kwekeling’ met acte. Tot 1922 is dit W. van Schooten, die in dat jaar plotseling overlijdt. Daarna wordt het A.J. Hietkamp, die in 1927 naar Meppel vertrekt. Sinds 1927 is meester Joh. M. de Vos aan de school verbonden.

Het aantal leerlingen groeit: in 1914 zijn het er al ruim 80. Het bestuur begint na te denken over een derde schoollokaal en een derde vaste leerkracht. Maar vanwege de ‘abnormale toestand’ (lees: de Eerste Wereldoorlog) wordt er voorlopig van afgezien. Het bestuur wordt door de abnormale toestand gedwongen te bezuinigen op de stookkosten. In de winter van 1916-1917 wordt de school zelfs ‘s woensdags en ‘s zaterdags gesloten.

Op de algemene ledenvergadering van mei 1914 houdt meester Van Raaij een redevoering over het ontstaan van de school en de achtergrond van het conflict met Ds. De Groot. De meerderheid van de leden is dol enthousiast over deze rede en wil de tekst van deze rede laten drukken en verspreiden. Maar meester Van Raaij weigert dit om het conflict niet verder aan te scherpen en ook vanwege de ‘penibele huiselijke omstandigheden’ van Ds. De Groot. De domineesvrouw is namelijk pas overleden en Ds. De Groot is met twee dochters achtergebleven.

In februari 1916 krijgt meester Van Raaij het verzoek te solliciteren naar de functie van schoolhoofd te Eefde bij Zutphen. Hij zal dan f 150 per jaar meer kunnen verdienen. Het schoolbestuur raakt in ernstige verlegenheid. Ze willen de meester graag houden, maar be-

schikken niet over het benodigde geld. In een vergadering waar meester Van Raaij niet bij aanwezig is, wordt besloten de extra f 150 te verstrekken uit een speciaal fonds dat hiervoor wordt gevormd uit bijdragen van de 'Vrienden en Vriendinnen van het Christelijk Onderwijs' en vooral uit de bijdragen van vriendin Schimmelpenninck.

Schoolreisjes

Bijna elk jaar wordt er een schoolreisje georganiseerd voor de leerlingen van de hogere klassen. Voor de jongere leerlingen is er dan een dag met spelletjes. De oudere leerlingen gaan bijvoorbeeld met de trein naar Amsterdam, Zandvoort of (in 1927) naar de Duivelsberg in Duitsland. De trein stopt dan op 'station Voorst' en er zijn gereserveerde plaatsen

voor de leerlingen. Op een foto (zie omslag) zitten de leerkrachten en leerlingen op het Zandvoortse strand. Meester Van Raaij is, ondanks het warme weer, gekleed in pak met vest en das. De leerlingen zijn gelukkig wat luchtiger gekleed.

De schoolreisjes worden vaak samen met de Openbare School in Voorst (schoolhoofd: meester Koerselman) georganiseerd. Ook de openbare scholen van Empe (meester Dolman) en Gietelo (meester Bakker) doen soms mee. Hierdoor gaan in sommige jaren grote groepen leerlingen op reis. Voor het eerst in hun leven heel ver weg, naar Amsterdam, naar Duitsland of naar het strand!

Buitenschoolse activiteiten

Schoolreisje naar de Duivelsberg, Duitsland, 1927. Chr. School (meester Van Raaij), Openbare School (meester Koerselman). Coll. W.F. van Raaij

Meester Van Raaij is een sociaal voelend mens en ook buiten de school als docent actief. In 1918 heeft hij een acte voor landbouwonderwijs behaald en daarna geeft hij vele landbouw-wintercursussen, vaak 's avonds in het Voorster schoolgebouw. Onder de cursisten zijn in de jaren dertig ook Joodse vluchtelingen uit Duitsland. Deze vluchtelingen zijn ondergebracht bij boeren en volgen 's avonds het landbouwonderwijs. Velen ervan zijn later naar Israël geëmigreerd om daar een landbouwbedrijf op te zetten.

Meester Van Raaij is ook leraar aan de Christelijke Normalschool te Zutphen, tot deze wordt opgeheven wegens de oprichting van een kweekschool van het Christelijk Lyceum. Sinds 1928 is hij ook werkzaam als leraar boekhouden en natuurkunde aan de Vakschool voor Meisjes te Zutphen.

Ook de jeugdverenigingen in Voorst hebben zijn warme belangstelling. Hij is voorzitter van de Christelijke Jongelingsvereniging en oprichter van de Christelijke Knapenvereniging. Verder is hij vele jaren voorzitter van de commissie van het C.J.M.V.-gebouw te Voorst. En, niet te vergeten, voorzitter van de Christelijke Gemengde Zangvereniging.

In augustus 1924 volgt een bijzondere reis. Meester Van Raaij gaat op de fiets met Nel te Velde, lerares aan de Normalschool te Zutphen, en haar zuster op weg naar Engeland. Via de Veluwe en de Betuwe fietsen ze naar de Oisterwijkse vennen in Noord-Brabant en dan door naar Vlissingen. Vanuit Vlissingen nemen ze deel aan een driedaagse Bondstocht van de A.N.W.B. Op 10 augustus steken ze vanuit Vlissingen over naar Dover. Het hoog-

tepunt van de reis is een bezoek aan de beroemde kathedraal van Canterbury. Op de terugweg doen de drie in architectuur geïnteresseerde 'trekkers' Middelburg en Bergen op Zoom uitgebreid aan. Zo'n vakantietocht is voor die jaren ongewoon. Er bestaat een fotoboek met verbleekte kiekjes van deze reis en bijschriften in het Engels: 'Farewell my eight days' wife and friend!' De meester op pad met twee dames! Er wordt in Voorst nog veel over nagepraat. Een buitenlandse vakantie was toen ongebruikelijk, behalve dan een dagtochtje over de Duitse grens.

Meester Van Raaij maakt onderweg veel foto's, want fotograferen is zijn hobby. Hij ontwikkelt de films zelf en is vaak bezig met afdrukken en vergroten. Ook de kinderen gaan herhaaldelijk op de foto. Veel van deze bruine afdrukken uit die jaren zijn bewaard gebleven.

In het onderwijzershuis

Het gezin Van Raaij is intussen uitgebreid met een tweeling, Dirk en Wim, geboren in 1909, dochter Ger, geboren in 1911, en zoon Jan, geboren in 1913. Dochters Mijna en Rie worden in 1915 en 1917 geboren. Zes jaar later wordt Jaap geboren en nog twee jaar later een dochter, Willemien. Negen kinderen dus. Het onderwijzershuis wordt al bijna te klein voor dit grote gezin. De meeste kinderen zijn intussen oud genoeg om bij hun vader op school te gaan.

Maar 1925 wordt een rampjaar. In januari overlijdt oma Van Raaij-Drewes, op 81-jarige leeftijd. Ze is vanuit Utrecht meegekomen naar Bussum en vandaar naar Voorst, en ze heeft al die jaren ingewoond bij haar zoon en

schoondochter en geholpen met de opvoeding van de kinderen. Op 28 augustus wordt het negende kind geboren: Willemien. Moeder Marie Van Raaij-Kamerling is bijna 45 jaar oud. Ze herstelt niet van het kraambed. Boeren hebben stro op de Kerkstraat gelegd om het lawaai van langsratelende wagens en karren te verminderen. Het mag niet baten en ze overlijdt op 16 september 1925 aan trombose. Het grote gezin van negen kinderen blijft zonder moeder achter, maar er is gelukkig wel een huishoudster. In de notulen van de bestuursvergaderingen wordt overigens niets vermeld over het overlijden van de meestersvrouw.

Meester Van Raaij hertrouwt op 29 juli 1927 met Grada Bosman, in de Nederlands Hervormde kerk van Hall (bij Eerbeek). De dienst wordt geleid door Ds. C.J. Lasschuit.

Waarschijnlijk vanwege het conflict met Ds. De Groot of omdat Grada Bosman uit Leuvenheim afkomstig is, vindt de huwelijksbevestiging niet in Voorst plaats. Grada Bosman is al enkele jaren huishoudster in het gezin Van Raaij. Ze krijgt het dus nog drukker. Nu moet ze helemaal alleen het huishouden doen en haar man en kinderen verzorgen. Hopelijk helpen de oudste kinderen goed mee.

Terug naar het schoolbestuur

En het schoolbestuur vergadert met trouwe regelmaat voort. Ze bespreken in december 1928 een 'tere kwestie'. Meester De Vos "verkeert onder één dak" met het meisje waarmee hij verkering heeft. Dit leidt in Voorst tot veel geroddel. De goede naam van de school is in het geding, vindt het bestuur. Meester De Vos wordt ter vergadering ter verantwoording geroepen en hij gaat ermee accoord een ander

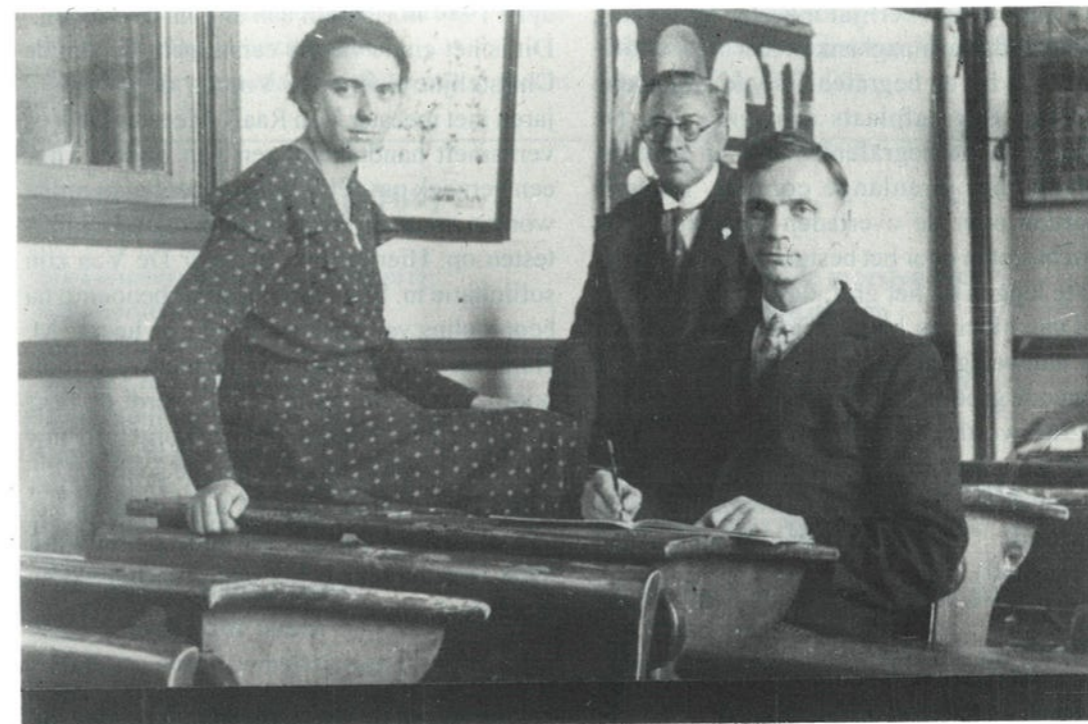
kosthuis te zoeken.

Het is interessant te vermelden hoeveel de leerkrachten jaarlijks verdienden:

	1934	1936
W.F. van Raaij	f 3.354,-	f 3.186,-
Mej. Z. Ronk	f 2.013,-	
Joh. M. de Vos	f 1.656,-	f 1.888,-

De notulen van de bestuursvergaderingen in de jaren dertig gewagen van een crisis. Er wordt bezuinigd, bijvoorbeeld op salarissen, op schoolreisjes en op feesten zoals het Koninginnefeest van 31 augustus. Door de nieuwe onderwijswetten van minister Marchant moet zelfs een leerkracht afvloeien, zo blijkt in augustus 1934. Wordt dit juffrouw Ronk of meester De Vos? Na een stemming kiest het bestuur ervoor eervol ontslag (per 1 januari 1935) te geven aan juffrouw Ronk. Het bestuur brengt als geheel deze onprettige mededeling aan haar over. In plaats van de 'dure' juffrouw Ronk wordt nu de 'goedkope' kwekeling met acte juffrouw A. Jolink benoemd met een salaris van f 15 per maand. Er is ook een vakonderwijzeres, juffrouw A. Lammers, werkzaam op de school. Maar als de financiële nood het hoogst is, ontvangt de school in 1937 een legaat van f 2.200 van mevrouw Van de Water. De dankbaarheid hiervoor is uiteraard zeer groot.

De Tweede Wereldoorlog dreigt ook voor Voorst. In 1939 maken veel verenigingen gebruik van het schoolgebouw, omdat in hun eigen gebouwen militairen ingekwartierd zijn. Meester Van Raaij houdt op de ouderavond van 16 november 1939 een lezing over "Kinderen in Oorlogstijd".

School met den Bijbel, Voorst v.l.n.r.: juffrouw Annie Jolink, meester Willem Frederik van Raaij, hoofd der school, meester Johan M. de Vos.

Foto gemaakt 1935-1938

(Coll. W.F. van Raaij)

Vanaf december 1939 blijkt meester Van Raaij wegens ziekte verhinderd te zijn de bestuursvergaderingen bij te wonen. De notulen gewagen van een "ernstige ziekte". Het bestuur zoekt een tijdelijke plaatsvervanger en plaatst hiertoe advertenties in de dagbladen "De Nederlander" en "De Standaard". Meester De Vos wordt tijdelijk schoolhoofd en als vervangende leerkracht wordt de heer B. van de Grif uit Putten gekozen.

In mei 1940 is ook voor Nederland de Tweede Wereldoorlog uitgebroken. Het is een situatie van grote ontreddeering. Veel jonge

mannen zijn in dienst. Veel boeren moeten hun boerderijen verlaten. Het gebied ten oosten van de Rijksstraatweg wordt geëvacueerd. Maar de IJsellinie is niet te verdedigen tegen de Duitse overmacht. Het schoolgebouw loopt door een voltreffer vóór het huis schade op. De zieke meester Van Raaij is met de auto van de huisarts G.J. van Heuven naar de Oudhuizerstraat 21 in Klarenbeek gebracht, naar het huis van zoon Wim, getrouwd met Marie de Rooij. De oudste kinderen, die niet meer thuis zijn, krijgen het dringende verzoek hem op te zoeken. Maar vanwege de oorlog is reizen meestal moeilijk of onmogelijk.

Op 1 juni 1940 overlijdt meester Van Raaij, 59 jaar oud, aan maagkanker. Het hele schoolbestuur is bij de begrafenis op de Algemene Voorster Begraafplaats aanwezig. Ds. De Groot leidt de begrafenisdienst en spreekt, ondanks het jarenlange conflict, lovende woorden over de overleden meester. "Ook werd besloten door het bestuur om een bloembed te leggen op het graf, daar de overledene veel van bloemen hield". De schoolkinderen zijn aanwezig en zingen een versje "bij de geopende groeve". Op de tweede pinksterdag in 1941 wordt een grafsteen geplaatst, verzorgd door het schoolbestuur samen met de Christelijke verenigingen in Voorst. De tekst erop luidt: "Vreest niet, geloof alleenlijk" (Lucas 8:50).

Nawoord

Uiteraard moeten moeder Van Raaij en de kinderen de onderwijzerswoning in de zomer van 1940 verlaten. Ze verhuizen naar de Rijksstraatweg B 90a (nu nummer 68) te Voorst. De meeste kinderen zijn al getrouwd of trouwen in de oorlog en vestigen zich elders. Jaap van Raaij, het één na jongste kind, wordt tewerkgesteld in Hameln (Duitsland). Hij luistert er illegaal naar Radio Oranje en Engelse zenders, wordt hiervoor bestraft en is op 15

OPROEP K.O.V. VOORST

De Kermis- en Oranjevereniging Voorst bestaat in 1996 10 jaar. Tegelijkertijd viert ze het 100-jarig bestaan van de Voorster Oranjevereniging. Uit de archiefstukken van de Oranjevereniging blijkt, dat zij in ieder geval in 1896 al bestaan moet hebben. Toen werden namelijk de eerste voorbereidingen getroffen voor de kroningsfeesten in 1898, toen

april 1944 in Hameln aan angina overleden. Dit is het einde van de eerste periode van de Christelijke School te Voorst, de eerste 32 jaren met meester Van Raaij. Meester De Vos verzamelt handtekeningen van ouders voor een verzoek om zelf als opvolger benoemd te worden, maar dit roept bij andere ouders protesten op. Hierop trekt meester De Vos zijn sollicitatie in. Het schoolbestuur benoemt, na beoordeling van drie kandidaten, de heer G.M. Hommes uit Apeldoorn als het nieuwe schoolhoofd. Op 30 november 1940 wordt de heer Hommes geïnstalleerd. In 1943 komt juffrouw Ronk terug als leerkracht aan de school. Anno 1995 heet de school Christelijke Basischool Sjaloom. Maar het oude gebouw uit 1908 is er nog, al is het danig verbouwd en uitgebreid.

Bronnen

- Notulen van de Bestuursvergaderingen van de Christelijke School te Voorst, 1908-1946.
- "W.F. van Raaij overleden", bericht in de *Twellosche Post*, 6 juni 1940.

Met dank aan: mevr. W. van Dam-van Raaij, mevr. B.H. Kroon, mevr. M.E. van Raaij-Bos, mevr. M.J. van Raaij-Van Ernst en mevr. L.J. van Raaij-Sarink.

door H. Kleinjan

koningin Wilhelmina ingehuldigd werd.

Wie heeft materiaal?

Om dit 100-jarig jubileum luister bij te zetten is de K.O.V. op zoek naar materiaal uit de geschiedenis van de Oranjevereniging. Dit kunnen brieven zijn, foto's, affiches etc. Met name is men nieuwsgierig of er mensen zijn

die materiaal uit de periode vóór de Tweede Wereldoorlog in bezit hebben. Wie dit soort materiaal heeft, wordt verzocht

contact op te nemen met mevrouw G.E. Groenewold, Rozemarijnstraat 34, 7383 XH Voorst (tel. (0575) 50 21 04).

DE KRÈMERIEË (1769)

Op Duustervoorde heet ze Pol(l):
een mooie korte name;
een extra letter veur de lol,
toen d'r te völle kwaam'.
Soms neum ie ze noar woar ze woont:
Pol van de Krèmerieë.
Ik zegge oe dat 't de meuite loont:
Zuuk 'm die boerderieë.

Pal an de Wezeveldseweg,
met vremde witte mure.
De dichte brune vensters zeg:
"Wil d'r mien iemand huren?
Mien ruutjes die bint inetrapt,
net as de nije deure.
't Wordt tied da'k worde opeknapt.
Mot d'r iets args gebeuren?"

'k Bin older as de meesten hier,
al he'k de ronde deuren
van dèle en die veur de gier',
zoas 't op 't landgoed heurden.
Mien hoge, rietgedekte dak
richtten zich op de zönne;
die dreugden 't grotere linkervlak,
maar dat mos dan wel können...

Ik stonne hier meer as honder joar
an 't pad noar 't olde buten.
Het nije landhuus kwam toen kloor:
de heren könt besluten.
Een bult in 't park werd anelegd,
bekroond met hoge boom'
Meschien kump het met mien terecht',
noe ze de bos goat schonen!"

Tinus van het Slyck

Boerderij "de Cremery" in 1985.

Foto L. Sevenster